

Regesta Habsburgica. Regesten der Grafen von Habsburg und der Herzoge von Österreich aus dem Hause Habsburg. V. Abteilung: Die Regesten der Herzoge von Österreich (1365–1395), 2. Teilband (1371–1375), bearbeitet von Christian Lackner unter Mitarbeit von Claudia Feller und Stefan Seitschek. Wien, München : Böhlau, Oldenbourg, 2010. 332 strani (Publikationen des Instituts für Österreichische Geschichtsforschung).

V Zgodovinskem časopisu 61 (2007) str. 533 sl. sem poročal o objavi prvega zvezka petega oddelka Regesta Habsburgica, v katerem so bili objavljeni regesti avstrijskih vojvod Albrehta III. in Leopolda III. za obdobje 1365–1370. Takrat sem tudi zapisal, da je »želeti in upati«, da bo kmalu sledil naslednji zvezek. Minilo niso niti tri leta in že je pred nami drugi zvezek petega oddelka omenjene edicije, ki prinaša regeste zgoraj imenovanih vojvod za obdobje 1370–1375. Zasluga za to ekspeditivnost gre dunajskemu medievistu Christianu Lacknerju, ki je oskrbel že izdajo prvega zvezka.

Ker je bilo že pred tremi leti povedanega nekaj o dolgi zgodovini projekta z imenom Regesta Habsburgica in o (novih) edicijskih načelih, ki jim sledi ponovno oživiljenja izdaja habsburških regestov, tega na tem mestu nima smisla ponavljati. Zato le nekaj osnovnih informacij. Drugi zvezek petega oddelka vsebuje za obdobje 1370–1375 615 regestov vojvodskih listin, katerih numeracija tekoče sledi objavi regestov v prvem zvezku. Objavi je kot dodatek pridanih še 30 regestov, ki se nanašajo na prvi zvezek. Tu gre v glavnem za nove listine, ki ob objavi prvega zvezka še niso bile poznane in evidentirane; med njimi je tudi listina za Stično (št. 443a), s katero je bila samostanu 1369 potrjena pravica do ribolova v vseh kranjskih vodah. Tudi drugi zvezek prinaša veliko število dosedaj nepoznanih oz. tu prvič (v obliki izčrpnega regesta) objavljenih listin – vsega skupaj jih je več kot 160. Med temi je tudi cela vrsta za nas posebej zanimivih listin, ki so povezane z nakupom postojnskega gradu in gospostva od gospodov Štegberških leta 1371 (št. 755, 757, 759, 792, 805–808, 839, 866). Iz uvodnih statističnih podatkov velja še omeniti, da je skoraj 58 % listin ohranjenih v originalu, kar je sicer nekoliko manj kot za obdobje 1365–1370, v celoti pa je vendarle mogoče reči, da gre za dobro stanje ohranjenosti zadevnega arhivskega gradiva. Po pričakovanju je največja večina listin napisana v nemščini, bolj zanimivo pa je, da se je v listinski praksi tedaj začel že precej močno uveljavljati tudi že papir. Od 355 ohranjenih originalov jih je 51 ali skorajda 15 % že napisanih na papirju, kar je v primerjavi s predhodnim petletjem, ko je ta delež znašal nekaj manj kot 5 %, velik porast. Tudi področje

vladarske prakse osvetljuje statistika z zelo prepričljivim jezikom: če je leta 1371 Albreht III. izstavil sam še 61 listin, Leopold III. 34, oba skupaj pa 57, je ta slika leta 1375 obrnjena povsem na glavo: Albrehtovih je samo 43 listin, Leopoldovih kar 84, skupaj pa sta izstavila samo 3 kose. Tudi v teh številkah se zrcali vedno večja odtujenost med habsburškima bratoma, ki je pomemben impulz dobila z njuno prvo medsebojno pogodbo o delitvi prej skupne uprave poleti 1373.

V vsebinskem oziru se v korpusu objavljenih listin kaže poznana slika: največ se jih nanaša na finančne zadeve v najširšem pomenu besede (zastave, zastavni nabitki, najemne pogodbe, odškodninske obljube, plačilni madati, pobotnice, oprostitev od carin, mitnin, davkov ipd.), sledijo listine, povezane s fevdnimi zadevami (podelitve fevdov, soglasja k prodaji, zastave fevdov itd.), nato potrditve najrazličnejših privilegijev, sodne zadeve, čisto na koncu pa je število listin, ki se nanašajo na duhovne zadeve, patronatne in prezentacijske pravice.

Poleg že omenjenih listin, ki se tičejo nakupa postojnskega gradu in gospostva in, ki so bile dosedaj v glavnem neobjavljene in tudi nepoznane, prinaša drugi zvezek petega oddelka seveda še številne druge, ki so povezane s slovenskim prostorom oziroma prejemniki v njem. Zainteresirani uporabnik jih bo zlahka poiskal v za takšne edicije običajnem natančnem registru. Na tem mestu naj zato, bolj za vtis kot kaj drugega, opozorim samo še na nekaj listin, ki so v tem času izšle iz pisarne oz. pisarn avstrijskih vojvod Albrehta III. in Lepolda III.; nekatere med njimi spadajo po svojem pomenu nedvomno med ključne dokumente za slovensko poznosrednjeveško zgodovino. Med te zagotovo sodijo sicer že dolgo poznane in tudi primerno obravnavane listine, s katerimi sta habsburška brata 1374, ob pridobitvi dediščine po goriškemu grofu Albertu III., potrdila nekdanjemu goriškemu plemstvu v Istri in na Dolenjskem privilegij iz 1365 kot tudi eksempcijo od ljubljanskega ograjnega sodišča (št. 1093, 1096, 1124, 1125). S tem zvezi naj omenim še sicer kmalu po sredi 19. stoletja v obliki regesta že objavljenjo, a po mojem vedenju v sodobni historiografiji neregistrirano listino, s katero je Lepold III. ob zaključku pridobitve goriške dediščine tudi v imenu svojega brata zastavil Albrehtu Hmeljniškemu za »zvesto in koristno službo« v Istri in v Marki in za škodo, ki jo je pri tem utrpel, dohodke gradu in gospostva Mehovo (št. 1126). Albreht Hmeljniški je bil očitno tisti, ki je operativno, »na terenu« (po)skrbel za gladek prehod goriških grofij v Istri in na Dolenjskem na habsburške dediče. Lahko si mislimo, da je moral pri tem predvsem (po)iskati konsenz z goriškim plemstvom, za katerega je bilo pomembno, da so jim tudi novi deželni knezi potrdili stare pravice in sodno avtonomijo. Kot v širšem kontekstu pomembno listino lahko smatramo tudi tisto, s katero sta habsburška vojvoda novembra 1372 dala svoje soglasje k povzdigu Celjskih v grofe in k hkratni podelitvi Celjske grofije s strani cesarja Karla IV. (št. 940). Cesarsko (ponovno) povzdignjenje Celjskih v državne grofe in podelitev teritorialno zaokrožene Celjske grofije kot državnega fevda, sta bila ena od ključnih momentov na dolgi poti, ki je 1436 pripeljala do pokneženja Celjskih in do vzpostavitve posebne dežele Celjske. Zato se zdi vsaj iz kasnejše perspektive nekoliko presenetljivo, da sta Habsburžana tako hitro (le dober mesec kasneje) dala soglasje k aktu, ki je nedvomno slabil njun deželnoknežji položaj na Štajerskem. Kot kuriozum je v zvezi s Celjskimi

omeniti še listino Albrehta III. iz 1373 (št. 1010) iz katere izhaja, da je Herman Celjski protipravno posedoval pečatnik pokojnega grofa Johanna Pfannberškega. Naj za konec omenim samo še samo po sebi prav nič izstopajočo listino, s katero je Alberht III. 1372 podelil Folkerju Turjaškemu in njegovim bratom v fevd dvor *Grades* pri Turjaku (št. 877). Gre seveda za Gradež (pri Turjaku), predvsem pa ta listina iz grofovskega turjaškega arhiva ni več hranjena »na neznanem mestu« ampak se danes skupaj s celotnim arhivom nahaja v koroškem deželnem arhivu v Celovcu, pa tudi objavljena je že bila: 2008 sta jo v prvem zvezku turjaških listin, objavila Miha Preinfalk in Matjaž Bizjak (št. 189).

Peter Štih